

Jouni Arjavan kirjoittama **LAATOKAN VENE** -artikkeli on julkaistu **Suomen merimuseon** vuosikirjassa:

Suomalaisia veneitä. Nautica Fennica 2005-2006;

Annual Report 2005-2006; The Maritime Museum of Finland.

Julkaisija: Museovirasto. The National Board of Antiquities.

toimittaneet: Anne Ala-Pöllänen, Tytti Steel ja Johanna Aartomaa

käännökset: Juha Rouhiala

Seuraava artikkeli noudattaa alkuperäisjulkaisussa olevaa tekstiä, mutta piirrookset sekä valokuvat ja niihin liittyvät tekstit ovat vain osittain samoja. Tässä kuvamateriaali paindttuu kirjoittajan luvalla Laatokan lounaiseen veneenrakennusalueeseen ja siellä erityisesti Metsäpirttiin.

Pentti Ahtiainen

pentti.ahtiainen@uusikaupunki.fi

DI **Jouni Arjava** on valmistunut Teknillisestä korkeakoulusta vuonna 1961 laivanrakennuksen diplomi-insinööriksi. Hän on ollut eläkkeellä Rajavartiolaitoksen esikunnan yli-insinöörin virasta ja laivatoimiston päällikön tehtävästä vuodesta 1991 lähtien. Perinnelaivarekisterin asiantuntijalautakunnan jäsenenä Arjava on toiminut rekisterin perustamisesta lähtien.

Jouni Arjava

LAATOKAN VENE

Toisen maailmansodan seurauksena Suomen alue pieneni toistakymmentä prosenttia, ja väestön siirryttyä pois luovutetulta alueelta kaikkalainen paikallisen kulttuurin jatkuminen alkuperäisillä sijoillaan katkesi. Vaikka näidenkin perinteiden säilyttämiseksi on nyky-Suomen alueella tehty paljon, muistot haalistuvat, ja tietämykseen sekoittuu vääriä piirteitä.

Kansanomainen veneenrakennustaito on yksi paikalliskulttuurin ilmenemismuoto. Laatokan-Karjalassa ja Karjalan kannaksella siihen liittyi hyvin erikoisia omaleimaisia piirteitä, joiden soisi tulevan oikeassa muodossa taltioiduksi, ja joiden taustan selvittäminen on pitkään kiinnostanut minua. Laatokan veneellä on ollut hyvä maine, jolla on sodan jälkeen saatettu markkinoida myös veneitä, jotka eivät ollenkaan ole vastanneet nimeään tai ainakin tehneet sen huonosti. Muistajien harvetessa tilanne on ollut vain huononemassa, mutta viime aikoina on kuitenkin herännyt pyrkimyksiä elvyttää taito rakentaa aitoja laatokkalaismallisia veneitä.

Tässä artikkelissa käsittelen sellaisia venemalleja, joita parhaat kansanomaiset venemestarit rakensivat Suomen puoleisella Laatokalla vuoteen 1944 asti. Tutkittavaksi ja vertailtavaksi olen ottanut myös Laatokalla toimineiden veneenveistäjien sodan jälkeen nykyisen rajan tällä puolen valmistamia veneitä silloin, kun olen tiennyt heidän tehneen nimenomaan omaa alkuperäistä malliaan. Täydellinen vertailu Venäjän puoleisiin veneisiin ei ole onnistunut riittävän lähdeaineiston puuttuessa, mutta eräitä kiinnostavia lähteitä on kuitenkin löytynyt.

Tutkimushistoria

Kiinnostukseni tässä käsiteltävään aiheeseen kantaa hyvin kaukaa. Laatokan veneiden käyttö perheessä jo lapsuudesta lähtien, sekä isäni että sortavalaisten sukulaisten kertomukset samoin kuin keskustelut laatokkalaissyntyisten kalastajien ja venemestareiden kanssa ovat luoneet pohjan näiden veneiden erikoislaadun tuntemiselle. Painetuissa lähteissä ei alkuun juuri ollut paljonkaan lisäystä siihen, minkä muutenkin jo tältä pohjalta tiesin.

Aktiivisen tutkimiseni aikana olen saanut yhteyden useaan uuteen tiedonantajaan, ja tänä aikana on myös ilmestynyt lukuisia paikallishistorioita, joissa on ollut tarkentavia tietoja Suomen puoleisen Laatokan veneenrakentajista, venetyypeistä ja kalastuksesta ennen toisen maailmansodan päättymistä.

Merkittävä lisä lähteisiin tuli, kun Museoviraston keruuarkistosta löytyi erittäin kiinnostava tutkimus Laatokan veneistä. Sen on muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattityönä 1908 laatinut. Suomen museolaitoksen perustajan, tohtori Theodor Schvindtin ylioppilaspoika Matti Tuuliainen.¹ Hän oli edellisenä vuotena kiertänyt Suomen puoleisen Laatokan rannat Metsäpirtistä Impilahden – Salmin rajoille asti haastatellen kunkin paikkakunnan veneenveistäjiä. Sortavalan seudun tutkimisessa häntä oli auttanut silloinen lyseolaispoika Tauno Relander. Tämä tutkimus on lähtenyt liikkeelle Suomen Muinaismuistoyhdistyksen toukokuussa 1905 eri puolille maata lähettämästä tiedustelusta kyselykaavakkeineen.² Tuuliainen käsittelee kuitenkin aihetta tavattoman paljon laajemmin, kuin mihin Muinaismuistoyhdistyksen tiedustelu ja kaavake ovat muita vastaajia innostaneet. Keruuarkistossa olevien vastausten lukumääräkin on vähäinen.³ Matti Tuuliainen jakaa tutkimansa alueen eri venemallien mukaisesti kolmeen osaan: lounaiseen, luoteiseen ja koilliseen rannikkoon. Lisäksi hän käsittelee Laatokan rantaa lähellä olevien pienempien vesistöjen erimallisia veneitä, jotka kuitenkin jätän tämän esityksen ulkopuolelle. Lounainen alue ulottui Kannaksella vanhalta rajalta Metsäpirtistä Käkisalmen pohjoispuolelle Laatokan läntiseen nurkkaan, luoteinen Hiitolasta Sortavalan saaristoon ja koillinen käsitti Impilahden – Salmin rannikon Venäjän rajalle asti.

Laatokan veneitä Sortavalassa v.1906. Todennäköisesti museomies, tri Theodor Schvindtin 1906 Sortavalan Vakkolahden Kymölänpuoleiselta rannalta ottamat kuvat. Pojat veneessä olisivat silloin venetutkimuksen tehneet Schvindtin poika Matti Tuuliainen ja seminaarin johtajan Oskar Relanderin poika Tauno. Kuva: Martti I. Jaatisen kokoelma.

Laatokan veneitä Sortavalassa 1906.